

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji CEECOM 2015 „The Digital Media Challenge”, Zagrzeb, 12–14 czerwca 2015

Alicja Jaskiernia, Anna Jupowicz-Ginalska

W stolicy Chorwacji w dniach 12–14 czerwca 2015 odbyła się ósma konferencja z cyklu CEECOM (Central and Eastern European Media and Communication Conference) poświęcona problematyce mediów i komunikacji w Europie Środkowo-Wschodniej. Głównym organizatorem był Uniwersytet w Zagrzebiu, we współpracy z ECREA CEE Network (European Communication Research and Education Association) i przy wsparciu ICA (International Communication Association). Program konferencji obejmował cztery spotkania plenarne i 33 sesje (w tym 5 paneli dyskusyjnych), z łącznym udziałem ponad 120 uczestników. Zauważalna była duża grupa gości z Polski reprezentująca ośrodki naukowe m.in. z Warszawy, Wrocławia, Poznania, Krakowa, Torunia, Lublina.

Tegoroczną edycję konferencji zatytułowano: „The Digital Media Challenge”, co można przetłumaczyć jako „Wyzwanie dla mediów cyfrowych”. Jej głównym celem było podjęcie debaty na temat wyzwań dla różnych sektorów medialnych, regulatorów i publiczności w związku z upowszechnieniem cyfryzacji w skali globalnej, w szczególności w państwach Europy Środkowo-Wschodniej. Temat konferencji umożliwił dyskusję o wpływie

transformacji oraz nowych uwarunkowań ekonomicznych i politycznych na procesy cyfryzacji w obszarze rozwiązań instytucjonalnych czy rozwoju kultury mediów cyfrowych. Organizatorzy uznali zarazem, że kluczem do zrozumienia – a więc i dalszego badania – cyfrowego świata jest nie tyle zdystansowana obserwacja zmediatyzowanej kultury, ile pogłębiona analiza zakresu i form występowania środków przekazu w życiu codziennym, także z uwzględnieniem wątków historycznych¹.

Konferencję zainaugurowały przemówienia władz Uniwersytetu w Zagrzebiu: rektora Damira Borasa, dziekana Wydziału Nauk Politycznych Lidiji Kos-Staniši i dziekana Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych Vlatka Previšicia. W inauguracyjnej sesji plenarnej pt. „Cyfrowa sfera publiczna” wzięli udział znani badacze systemów medialnych Paolo Mancini i Slavko Splichal.

Profesor Mancini z Uniwersytetu w Perugii w syntetycznym wystąpieniu przedstawił kluczowe tendencje w obecnym ekosystemie mediów, za które uznał globalizację mediów i fragmentaryzację audytoriów. Omówił w tym kontekście istotne konsekwencje cyfryzacji i fragmentaryzacji dla demokracji (*Fragmenta-*

¹ „Today’s mediatized cultures can no longer be observed outside of the media that facilitate them, but need to be investigated in their articulations of everyday life worlds”, <http://www.cim.fpzg.hr/uploaded/CEECOM%202015%20CFP2.pdf> [dostęp: 29.06.2015].

tion, digitalization and consequences on democracy). Wskazywał na zagrożenia wynikające ze zbyt optymistycznego podejścia do technologii, odnosząc się do segmentacji i „śmierci masowego odbiorcy”, którego miejsce zajmują odbiorcy niszowi. Sfera publiczna i medialna staje się coraz bardziej sfragmentaryzowana, zaś rola tradycyjnych masowych środków przekazu maleje, podobnie jak rola państwa w polityce medialnej. Powoduje to kilka podstawowych konsekwencji: zwiększenie polaryzacji (w tym politycznej) mediów i audytoriów; zastępowanie tradycyjnych ugrupowań politycznych organizacjami wirtualnymi; rozproszona i słabsza funkcja kontrolna mediów wobec rządzących; skomplikowane i fragmentaryczne procesy decyzyjne oraz rosnące ryzyko manipulacji przez publikowanie nieprawdziwych informacji. Mówca zwracał uwagę na obniżanie się wiarygodności mediów, zanikanie funkcji lidera opinii i ustanawiania agendy przez media. Zarówno opinia publiczna, jak i klasa polityczna, nie mają szansy na otrzymanie w miarę spójnego przekazu, ponieważ brakuje obdarzonych powszechnym zaufaniem wielkich postaci świata mediów, jaką niegdyś był na przykład legendarny dziennikarz amerykańskiej telewizji Walter Cronkite. Wielogłos medialny, zdaniem Manciniego, nie oznacza lepszej kontroli nad światem polityki (funkcja psa stróżującego), ale rozpraszanie siły mediów i mniej efektywną lustrację poczynań władzy.

Profesor Splichal z Uniwersytetu w Lublinie przedstawił problemy internetyzacji mediów oraz koncepcje jawności i prywatności (*Internetization of publicness and privateness*) w sieciowym świecie. Prelegent, odnosząc się do bogatej literatury przedmiotu, zdefiniował zjawisko jako potężny wpływ internetu na gospodarkę światową, różne sfery życia ludzkiego i relacje społeczne. W swoim wystąpieniu wskazał na główne cechy tego procesu, którymi są: nieuniknioność, globalizacja, konwergencja, technologizacja, zanikająca granica między produkcją a konsumpcją, prosument – nowy

uczestnik rynku. Wyjaśnił, jak omawiany proces wpływa na rozmycie linii demarkacyjnej pomiędzy sferą publiczną a prywatną. Omówił również zakres zmian w technologii komunikacji społecznej oraz ich wpływ na prawo do prywatności i prawo do komunikowania się. Zauważył, że demokratyzacja narzędzi komunikowania jest faktem, ale niesie także niebezpieczeństwa ich wynaturzonego użytku. Wprawdzie nowe narzędzia dostępu do mediów oraz możliwości komunikowania rosną i służą zwykłym ludziom, lecz wykorzystują je do różnych celów także władza i biznes, w tym do coraz większej kontroli obywateli oraz komodyfikacji zachowań użytkowników mediów.

Kolejne sesje plenarne skupiały się na następujących zagadnieniach:

- Relacjach pomiędzy komunikacją a technologiami, audytoriami i społecznościami – przedstawiono m.in. rolę nowych technologii medialnych wśród dzieci i ich wpływ na życie najmłodszych. Z drugiej strony omówiono topografię renomy w internecie, wskazując dwa sposoby jej budowania: przez konstrukcję interakcji cyfrowych wewnątrz społeczności i przez wykorzystywanie renomy zdobytej poza wspólnotą.
- Wolności mediów w Europie – problematykę zaprezentowano ze szczególnym uwzględnieniem krajów postsocjalistycznych, np. Ukrainy (choć podano przykłady odnoszące się do Europy Zachodniej, takie jak zamach na redakcję magazynu „Charlie Hebdo”). Wskazano też aktywności Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Rady Europy przeciwdziałające praktykom ograniczającym niezależność i niezawisłość mediów europejskich.
- Stanie badań nad komunikacją i mediami w Europie Środkowo-Wschodniej, gdzie poruszano takie kwestie jak umiędzynarodowienie tych badań (głównie w kontekście wyzwania, przed jakimi stoją naukowcy pragnący publikować w indeksowanych międzynarodowych czasopismach), a także

przeszłość i przyszłość studiów nad mediami, wraz z charakterystyką obecnego stanu tej dyscypliny.

Sesje warsztatowe podzielono na siedem bloków tematycznych (zgrupowano w nich niemal 130 wystąpień), podczas których poruszono następującą problematykę:

- Umiejętności cyfrowe w edukacji dziennikarskiej – koncentrowano się na wyzwaniach, jakim należy obecnie sprostać, kształcąc dziennikarzy. Stawiano także pytania o zasadność edukacji dziennikarskiej i jej przyszłość w kontekście mediów internetowych.
- Informacje i media w cyfrowym pejzażu medialnym – w ramach tego bloku tematycznego, oprócz wystąpień na temat np. dziennikarstwa *viralowego*, sensacjonizmu, rozpowszechniania informacji w internecie, zorganizowano dwa panele dyskusyjne poświęcone *framingowi* (ramowaniu) medialnemu w trakcie kryzysu na Ukrainie w 2014 roku oraz mediom publicznym stojącym wobec współczesnych wyzwań społecznych i technologicznych.
- Media i demokracja – omawiano relacje między polityką a mediami cyfrowymi, rolę i znaczenie mediów w wyborach oraz zmiany zachodzące w opinii publicznej. Zorganizowano także dwa panele dyskusyjne na temat wykorzystania *social mediów* w polityce państw Europy Środkowo-Wschodniej (np. Czech, Słowenii, Chorwacji, Węgier i Polski) oraz mediatyzacji komunikacji publicznej i aktywności obywatelskiej.
- Polityka medialna – odniesiono się m.in. do wpływu demokratyzacji na politykę medialną wybranych krajów; regulacji UE i przełożeniu ich na realia poszczególnych państw; zasady maksymalizacji zysków, którą dzisiaj kierują się środki przekazu; zagadnień związanych z prywatnością w mediach cyfrowych.
- Zmediatyzowane kultury – przedstawiano wnioski z badań nad szeroko rozumianą mediatyzacją, nawiązując zarówno do publicz-

ności (np. płatność za treści internetowe, wpływ mediów na dzieci, *multiscreening*), jak i praktyk społecznych przejawiających się w realnym uczestnictwie w kulturze cyfrowej (grach wideo, tworzeniu memów, budowaniu własnego wizerunku w *social mediach*).

- Umiejętności korzystania z mediów – analizowano m.in. rolę rodziców i placówek oświatowych w edukacji medialnej dzieci, samoedukację nauczycieli, różnice pokoleniowe w kontekście korzystania z mediów cyfrowych (tutaj: między uczniami szkoły podstawowej a ich rodzicami).
- Badania mediów i komunikacji w Europie Środkowo-Wschodniej – na tę część złożył się panel dyskusyjny poświęcony publikowaniu badań naukowych, w którym wystąpiło ośmiu prelegentów, w tym reprezentanci renomowanych periodyków naukowych (np. „European Journal of Communication” lub „Management Communication Quarterly”).

Organizatorzy konferencji skoncentrowali się na efektach cyfryzacji środków przekazu, także pod względem rosnącej roli nowych technologii w świecie mediów i konsekwencji, jakie ze sobą niesie. Dzięki tak zakreślonej problematyce konferencję można potraktować jako ważny głos w debacie na temat transformacji mediów w Europie Środkowo-Wschodniej. Do tej pory skupiano się na badaniach demokratyzacji czy też „europeizacji” mediów, ich funkcjonowaniu w kapitalistycznych realiach rynkowych oraz na szansach i zagrożeniach wynikających z nowo nabytej niezależności. Branżę medialną analizowano i badano głównie pod względem kryteriów politycznych i gospodarczych. Tymczasem okazało się, że – w związku z rozwojem technologicznym i związanymi z nim zmianami w komunikacji – nader istotnym obszarem badawczym stała się cyfryzacja i jej skutki. Rozwój nowych technologii, ze względu na ogromną dynamikę i globalny zasięg, ma

niezaprzeczalny wpływ na ofertę medialną, jej dystrybucję, kondycję finansową mediów i ich promocję. Digitalizacja zmieniła także w zasadniczy sposób warunki uprawiania zawodu dziennikarskiego, ponieważ wymaga nie tylko nabywania nowych kompetencji i nieustannego samodoskonalenia się, ale też redukuje, często w dramatycznej skali, liczbę profesjonalnych pracowników tradycyjnych sektorów mediów, w tym zwłaszcza prasy.

Pod wpływem nowych narzędzi komunikowania zmieniają się audytoria mediów, na co zgodnie zwracali uwagę Mancini i Splichal w kluczowych wystąpieniach oraz uczestnicy paneli. Internetyzacja i fragmentaryzacja wyposażają odbiorców w interaktywne i mobilne narzędzia, za pomocą których można nie tylko dotrzeć do ogromnej liczby różnych treści medialnych, ale także je tworzyć. Efektem są nie tylko różnorodne treści, będące wynikiem angażowania się użytkowników w kreowanie zawartości, ale też wybieranie mediów sieciowych i społecznościowych, a tym samym odchodzenie od tradycyjnych metod konsumowania środków przekazu.

Istotnym wyzwaniem dla nauk o mediach i – szerzej – nauk społecznych oraz prawnych jest poszukiwanie innowacyjnych metod badawczych, a także rozwiązywanie problemów terminologicznych, regulacyjnych i funkcjonalnych w dziedzinie medioznawstwa. Mnogość, tempo zmian w obszarze nowych technologii oraz ich współwystępowanie z tradycyjnym odbiorem treści coraz częściej wiążą się z pro-

blemami definicyjnymi i klasyfikacyjnymi. Konferencje takie jak regularnie organizowany CEECOM stają się więc istotnym i wręcz niezbędnym forum umożliwiającym dyskusję, prezentację wyników badań empirycznych i porównanie kondycji mediów w poszczególnych krajach. Udowadniają także, że badacze mediów podążają za zmieniającą się rzeczywistością medialną, starając się stworzyć solidną podstawę teoretyczną, która porządkuje dynamicznie rozwijający się, a jednocześnie chaotyczny, świat mediów. Tym ważniejsza jest refleksja badawcza i wymiana wyników badań pozwalająca na uchwycenie kierunków i tendencji w nowym cyfrowym ekosystemie mediów.

Konferencję cechowała duża rozpiętość i różnorodność tematyczna. Stanowiło to zarazem jej siłę, jak i słabość, podobnie jak czasowe nakładanie się poszczególnych sesji, co zmuszało zainteresowanych uczestników do wyboru pomiędzy czterema panelami odbywającymi się równocześnie. Ponieważ omawiane zagadnienia, prezentowane przez uczestników z różnych krajów, były bardzo interesujące i w dużej części nowatorskie, szkoda, że organizacja tegorocznego spotkania wykluczała skorzystanie z pełnej oferty. Być może warto byłoby rozważyć albo większą selekcję nadsyłanych zgłoszeń, albo inną organizację obrad w przyszłości... Zwłaszcza że już teraz zapowiada się liczne uczestnictwo w przyszłorocznej, dziewiątej edycji CEECOM, którego gospodarzem będzie estoński Uniwersytet w Tartu.